

FILMSKE NOVOSTI IZ AVSTRIJE

Diagonala 2014 -
Festival avstrijskega filma
(Gradec, 18.-23. 3. 2014)

Anja Naglič

Radikarno zlo, © docMovie

17. IZDAJA DIAGONALE SE JE V SKLADU Z MOČNO PROTESTNIŠKO TRADICIJO TEGA FESTIVALA ZAČELA S POZIVOM K PODPISU PETICIJE,¹ S KATERO AVSTRIJSKA FILMSKA SRENJA NASPROTUJE ODLOČITVI ORF-A – NADVSE POMEMBNEGA (SO) FINANCERJA AVSTRIJSKIH FILMOV –, DA ZARADI ZMANJŠANJA PRIHODKOV OD NAROČNIN, DO KATEREGA JE PRIPELJALA NEPREMIŠLJENA ODLOČITEV AVSTRIJSKE VLADE, ZA TRETJINO OKLESTI ŠTEVILO SVOJIH FILMSKIH PROJEKTOV. AVTORJI PETICIJE OPOZARJAJO, DA BI TA UKREP OGROZIL OKOLI 1.500 DELOVNIH MEST IN POVZROČIL PROPADANJE AVSTRIJSKE FILMSKE INFRASTRUKTURE – IN TO PRAV V OBDOBJU, KO AVSTRIJSKA KINEMATOGRAFIJA (S HANEKEJEM, SEIDLOM, GEYRHALTERJEM, SPIELMANNOM, WAGENHOFERJEM IN DRUGIMI) DOŽIVLJA VELIKE USPEHE TAKO DOMA KOT V TUJINI.

1 Fernsehfreunde-Petition: <<http://www.filmfernsehfreunde.at>>.

Sicer pa je letošnja Diagonala minila umirjeno in brez velikih filmskih pretresov. V osrednjem delu programa se je odvrtelo dobrih sto avstrijskih (ko)produkcij, ki so nastale lani in letos, od tega 40 dolgometražnih (več kot polovico jih je sofinanciral ORF) in 62 kratkega metra.

Eden najzanimivejših novih avstrijskih filmov je bil otvoritveni dokumentarec *Vélíki muzej* (Das große Museum, 2014) Johannes Holzhause, ki je doživel svetovno premiero februarja na Berlinu. Film v maniri Wisemanovih portretov institucij (brez intervjujev, komentarjev in dodane glasbe) predstavi delovanje enega najpomembnejših muzejev na svetu – leta 1891 ustanovljenega dunajskega Kunsthistorisches Museuma. Režiser je dobro leto dni s kamero spremljal vsakodnevna opravila široke palete zaposlenih v muzeju (od direktorice do fizičnih delavcev) ter ustvaril očarljiv dokumentarec, ki navduši tudi s številnimi humornimi detajli. V filmu, denimo, vidimo skupino restavratork, ki posvečeno išče črvice v starem lesenem okvirju, njihov kolega tiho besni med restavriranjem modela bojne ladje, eden od zaposlenih se po muzejskih sobanah prevaža s skirojem, poslovní vodja muzeja pa med razpravo o novem plakatu na piko vzame številko 3 ... Vse to so pač posebnosti in privilegiji dela v instituciji, v kateri ni stiske ne s časom, ne s prostorom, ne z denarjem. Toda Holzhausev dokumentarec ob tem mozaiku zabavnih utrinkov iz zakulisja slovitega muzeja napeljuje tudi k razmisleku o času in minevanju, ohranjanju, razstavljanju in promoviranju umetniških del ter vlogi umetnosti pri samopredstavitvi naroda v politiki in turizmu.

V dokumentarni sekciji je poleg *Vélíkega muzeja* izstopal tudi najnovejši film oskarjevca Stefana Ruzowitzkega *Radikalno zlo* (Das radikal Böse, 2013), ki na primeru grozljivih sistematičnih pobojev judovskega prebivalstva v vzhodni Evropi med drugo svetovno vojno skuša pojasniti, kako lahko običajni ljudje (v tem primeru mladeniči in družinski očetje, ki so služili v nemški vojski) postanejo brezčutni množični morilci. Ruzowitzky na eni strani uporabi citate iz pisem in dnevnikov nemških vojakov, arhivske posnetke z morišč, odlomke iz poročil o ubitih Judih in iz povojnih sodnih protokolov; na drugi strani pa z igralci rekonstruira prizore iz življenja vojakov in potek znanih socialnopsiholoških eksperimentov, kot so na primer Aschev eksperiment o konformizmu, Milgramov o podrejanju avtoriteti in stanfordski o vedenju v zaporniškem okolju. Ti poskusi, ki jih v filmu dopolnijo komentarji strokovnjakov s področja prava, zgodovine in psihologije (mdr. tožilca z nürnberških procesov Benjamina Ferencza in začetnika t. i. psihozgodovine Roberta Jaya Liftona), razkrivajo vzorce človeškega vedenja, s katerimi se je udeleževala strašljiva »banalnost zla« holokavsta in drugih genocidov.

Od igranih filmov letošnjega osrednjega programa je vredno izpostaviti francosko-avstrijsko koprodukcijo *Grand Central* (2013) mlade pariške režiserke in scenaristke Rebecca Zlotowske. Film pripoveduje zgodbo o ljubezenskem trikotniku, ki pa je umeščena v skrajno neromantično okolje: mladi brezposelni Gary (Tahar Rahim) dobi službo v jedrski elektrarni; tam se kmalu po prihodu zaljubi v Karole (Léa Seydoux), zaročenko sodelavca Toni-

ja (Denis Ménochet), in bolj ko se njuno prepovedano razmerje pogloblja, bolj brez zadržkov se Gary v želji, da bi ostal blizu Karole, izpostavlja radioaktivnemu sevanju. *Grand Central*, ki so ga posneli v edini in nikoli delujoči avstrijski jedrski elektrarni Kernkraftwerk Zwentendorf, ob napeti zgodbi nevsiljivo posreduje tudi kritiko brezvestnega izkoriščanja nekvalificiranih delavcev, ki jih postavljajo na najnevarnejša delovna mesta.

Nekoliko slabši vtis je naredil najnovejši igrani celovečerec Götz Spielmann *Oktober november* (Oktober November, 2013), od katerega je bilo zaradi režiserjevih zadnjih dveh filmov – *Povračilo* (Revanche, 2008) in *Antares* (2004) – vse kakor pričakovati več. Spielmann tudi tokrat zanimajo napeti medčloveški odnosi (v središče dogajanja postavi dve povsem različni, že odrasli sestri in njunega bolnega očeta), vendar mu tém, ki se jih loti v tej komorni družinski drami (vprašanja samouresničitve, odtujenosti od najbližjih in sebe, smisla življenja, soočanja s smrtjo ...), ne uspe povezati v res prepričljivo celoto. Poleg tega moti preveč klišejski, že skoraj karikiran prikaz življenja mlajše od sester. Vseeno je *Oktober november* zaradi nekaj izredno močnih prizorov (zlasti očetovega presunljivo veristično predstavljenega umiranja), odličnih glavnih igralcev in igralcev (Nore von Waldstätten, Ursule Strauss, Petra Simonischka, Sebastiana Kocha in Johannes Zeilerja) ter metafizično skrivnostne, na trenutke že skoraj numinozne atmosfere vreden ogleda.

Med najboljšimi filmi osrednjega programa so bili tudi trije, ki so že bili predvajani (in recenzirani) tudi pri nas: *Shirley – Vizije realnosti* (Shirley – Visions of Reality, 2013) Gustava Deutscha, *Poslednji krivičnik* (Le dernier des injustes, 2013) Clauda Lanzmanna in *Abeceda* (Alphabet, 2013) Erwina Wagenhoferja.

V spremljevalnem programu letošnje Diagonale so med drugim obeležili 50 let obstoja Avstrijskega filmskega muzeja; prikazali so 33 film(č)ov iz muzejskega arhiva, ki so jih razdelili v pet sklopov: Kino, Nacisti, Naš Dunaj: pot v svobodo, Zven govornice jezika in V tranzitu. V počastitev okrogle obletnice rojstva in smrti avstrijsko-ameriškega filmskega in gleda-

liškega igralca Petra Lorreja (1904–1964) so predvajali tri klasike, ki jih je Lorre zaznamoval s svojo izjemno igralsko prezenco: *M – mesto išče morilca* (*M – Eine Stadt sucht einen Mörder*, 1931) Fritzja Langa, *The Face Behind the Mask* (1941) Roberta Floreyja in *Arsenik in stare čipke* (*Arsenic and Old Lace*, 1941/44) Franka Capre, ter edini film, pod katerega se je Lorre podpisal kot režiser – *Izgubljeni* (*Der Verlorene*, 1951). Z obsežno retrospektivo so predstavili dunajskega družbeno-angažiranega »raziskovalca, arhivarja, fotografa in iskalca zvokov« Manfreda Neuwirtha (1954), ki deluje v polju dokumentarno-inovativnega filma in novih medijev. Odlična neavstrijska popestritev festivala je bil izbor filmov, ki jih je posnela Francozinja Agnès Godard (1951). Kot asistentka kamere, snemalka ali direktorica fotografije se je podpisala pod skoraj šestdeset TV- in kinoprodukcij. Velja za izjemno senzibilno ustvarjalko in mojstrico snemanja teles v gibanju. Najbolj znana je po sodelovanju s Claire Denis, za katero je posnela že dvanajst filmov (tudi najnovejšega – *Svinje* [*Les salauds*, 2013]), delala pa je še z mnogimi drugimi režiserkami in režiserji – z Wimom Wendersom, Alainom Resnaisom, Petrom Greenawayem, Agnès Varda, Érickom Zonco, Noémie Lvovsky, Andréjem Téchinéjem, Emanuelejem Crialesejem, Ursulo Meier ...

Kot že vrsto let je bilo tudi tokrat na Diagonali podeljeno morje nagrad. Eno glavnih je dobila lanskoletna prejemnica nagrade Darko Bratina – Ruth Beckermann. Njen najnovejši dokumentarec *Those who go Those who stay* (2013), ki zaključuje dolgo serijo režiserkininih filmov o nacizmu, antisemitizmu, sovražnosti do tujcev in migracijah, je zmagal v kategoriji dokumentarnih celovečercov. Za najboljši igrani celovečerec pa so razglasili *Zadnji ples* (*Der letzte Tanz*, 2013) Houchanga Allahyarija – film o prepovedani ljubezni med ostarelo alzheimerjevo bolnico in njenim mladim negovalcem.

Agnès Godard, © zasebni arhiv

Grand Central, © Les Films Velvet/Elle Driver

Oktober november, © coop99/SpielmannFilm